

Vergili, A. (2014). Bilinmeyen bir yönüyle İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 29. Sayı, 2014/2, s.407-417

Bilinmeyen Bir Yönüyle İsmail Hakkı Baltacıoğlu

Ayhan Vergili*

Özet: Türkiye’de çağdaş pedagojinin ilk temsilcilerinden İsmail Hakkı Baltacıoğlu eğitim ve sosyoloji alanında çok önemli kitaplar ve makaleler yazmıştır. Onun sosyoloji ve eğitim ilişkili fikirleri pek çok araştırmacı tarafından ayrıntılı değerlendirilmiştir. Hiç kuşkusuz, onun sosyoloji ve eğitime ilişkili fikirleri sonraki kuşak eğitimci ve sosyologlara ilham kaynağı olmuştur. Bu makalede Baltacıoğlu’nun çok az bilinen bir yönüne dikkat çekilmiştir. 1950 yılında mecliste yürütölen “Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun” tasarısı çalışmalarını esnasında İsmail Hakkı Baltacıoğlu çok ilerici bir yaklaşımla bataklıkların kurutulmasına karşı çıkmıştır. O, bataklıkların kurutulması yerine rehabilite edilmeleri yönünde bir teklifte bulunmuş, ancak bu önerisi kabul görmemiştir. Bataklıkların rehabilite edilmesi yönündeki yaklaşım Türkiye’de Baltacıoğlu’nun teklifinden yaklaşık 30 yıl sonra 1980’li yıllara gelindiğinde benimsenmiştir. Baltacıoğlu’nun iki dönem Afyon ve Kırşehir milletvekilliği yaptığı 1943-1950 döneminde, bataklıkların kurutulması ve diğer ekolojik sorunlara yönelik duyarlılığı, TBMM tutanaklarına yansıyan konuşmaları çerçevesinde bu yazıda değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Sosyoloji, Pedagoji, Ekoloji, Bataklıkların Kurutulması

A Little Known Aspect of İsmail Hakkı Baltacıoğlu

Abstract: İsmail Hakkı Baltacıoğlu is first representatives of modern pedagogy in Turkey. He has written very important books and articles about sociology and pedagogy. His ideas about sociology and pedagogy has been analyzed and criticized by many researchers. No doubt Baltacıoğlu’s opinion about sociology and pedagogy has been a source of inspiration for the next generation of pedagogies and sociologists. In my article, I will be drawn attention to a little-known aspect about Baltacıoğlu. During the period between 1943 and 1950, as a member of parliament, he made very important speeches in the Grand National Assembly of Turkey about draining of the marshes and the protection of forests. He suggested bonification to marshes rather than draining. It has been tried to discuss this conversations about his environmental sensitivity in this article.

Keywords: İsmail Hakkı Baltacıoğlu, The Grand National Assembly of Turkey, Sociology, Pedagogy, Ecology, Drying of the Marshes

---

* Dr., Müfettiş, Milli Eğitim Bakanlığı, ayhanvergili@hotmail.com.

Türkiye’de pedagoji ve sosyolojinin önemli temsilcilerinden İsmail¹ Hakkı Baltacıoğlu 13 Mart 1887 (28 Şubat 1302)’de İstanbul’da doğmuştur. İlk eğitimine İstanbul’da başlamış ve 1315’de (1899) ilkokulu bitirmiştir. İlk mektep yıllarına ilişkin hatıralarında, hiçbir işin, hayatının bu devrinde çiçeklerle uğraşmak kadar kendisini heyecanlandırmadığını anlatmaktadır. Annesinin gerçek bir çiçek aşığı, babasının ise gerçek bir bahçıvan, kendisinin de iyi bir çiçek yetiştiricisi olduğundan bahsetmiştir (Baltacıoğlu, 1998, s.48). Kendisinin ve ailesinin isteğiyle Vefa İdadisi’ne kaydolmuştur. O döneme ilişkin hatıralarında, idadilerin çocukların sosyal kişiliklerinin gelişmesine katkı sağlamadığını vurgulamaktadır. İlk ve rüştiye okullarının cana yakın sıcak aile havasının idadilerde bulunmadığından üzüntüyle bahsetmektedir. Vefa İdadisi’nde, öğrencilik yıllarında, arkadaşı Mehmet Refik vasıtasıyla Jean-Jacques Rousseau (1712-1778)’nin *Emile* adlı eseriyle tanışmış olmasını önemli bir kazanç olarak anılarında anlatmaktadır (Baltacıoğlu, 1998, s. 54-55, 60).

Vefa İdadisi’ni bitirdikten sonra Darülfünun Fen Şubesi’ne kaydolan Baltacıoğlu bu tercihinin nedenini şöyle ifade eder: “... doğa aşığı idim, onun sırlarını anlamak istiyordum, günlük hayattan uzak yaşıyordum, ilim ilim içindir diyordum” (Baltacıoğlu, 1998, s. 60). Darülfünun’u hayatının ve kişiliğinin olgunlaştığı, idadinin aksine hürriyete nüfuz ettiği bir ortam olarak değerlendirmektedir. Darülfünun’a devam ederken Babiâli Şifre Kalemi Müdürü Salim Bey’in yardımıyla Divan-ı Hümayun Defteri Kalemi’nde memuriyete başlamıştır (Baltacıoğlu, 1998, s.76).

“Meslek hayatım” dediği muallimliğe 9 Şubat 1909’da İstanbul Çarşamba’da açılan Darülmualimin İptidaiye’sine yazı (hat) hocası olarak atanmasıyla başlamış, ancak bu esnada Tophane’deki memuriyet görevine de devam etmiştir. 31 Mart Vakası’nın ardından bu okula müdür olarak atanan reformcu eğitimci Mustafa Sâtu Bey² (1880-1968) ile birlikte çalışmaya başlamıştır. Sâtu Bey müdür tayin olunca reformcu anlayışını uygulamak amacıyla kendi seçtiği öğretmen kadrolarını daimi kılmak istemiştir. Bu maksatla Baltacıoğlu’na da Tophane’deki memuriyet görevini bırakarak sadece öğretmenlik mesleği ile meşgul olmasını teklif etmiş, o da bu talebi kabul etmiştir (Baltacıoğlu, 1998, s.86-96).

¹ İsmail’in orijinal yazılışı “İsmayıl” ise de biz Türkçe yaygın yazılışı olan “İsmail”i kullanacağız.

² Sâtu el-Husrî, Osmanlı Devleti’nin son döneminde yetişmiş önemli eğitimcilerden biridir. Meşrutiyet’ten sonra Osmanlı eğitim sistemindeki ilk modern hareketi başlatmıştır. Eğitimde modernleşme çalışmalarını yürütürken İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nu da çalışma kadrosu içerisine almıştır. Sâtu Bey maarif islahının ilkokulardan başlaması gerektiği tezinin savunucusudur. Birinci Dünya Savaşı’nın ardından Osmanlı İmparatorluğu parçalanınca, aslının Arap olması nedeniyle 1919’da İstanbul’dan ayrılmıştır. Türkiye’den ayrıldıktan sonra Araplarda ulusçuluk fikrinin gelişmesi için Arap coğrafyasında eğitim ve siyaset alanında fikrî ve siyasi çalışmalarda bulunmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Ülken, 1999, s. 179-192).

1910'da Mustafa Sâti Bey'in tavsiyesi ve Maarif Nazırı Emrullah Efendi³ (1859-1914)'nin onayı ile pedagoji ve el sanatları konusunda inceleme yapmak üzere Avrupa'ya gönderilmiştir. Avrupada önce Fransa (Paris), ardından İngiltere (Londra), Belçika, İsviçre ve Almanya (Berlin)'da çeşitli çalışma ziyaretlerinde bulunmuş, gittiği yerlerdeki eğitim sistemini ve yapısını incelemiştir (Baltacıoğlu, 1998, s. 99-155).

1911'de Türkiye'ye dönünce sırasıyla Darülmuallimat'ta öğretmenlik, Tedrisat-ı Tâliye Müdür-i Umumiliği, Heyet-i Teftişye Müdür-i Umumiliği görevlerinde bulunduktan sonra Darülfünun'da Müderrisliğe atanmıştır. 1913 yılında Darülfünun'da Terbiye dersi vermeye başladığı görevini ise 1933'teki Üniversite Reformu'na kadar aralıksız sürdürmüştür. Darülfünun'da Terbiye dersleri müderrisliği görevini yürütüğü esnada dönemin önemli şahsiyetlerinden Salih Zeki (1864-1921) Riyaziyat ve Kozmografya, Gelenbevizade Sait Fizik, (Mahmut) Esat Efendi (1857-1917) Hukuk, Selim Sırrı (Tarcan: 1874-1957) Terbiye-i Bedeniye, Besim Ömer Paşa (1862-1940) Hıfzıssıhha derslerini okutuyordu (Baltacıoğlu, 1998, s. 223). 1920-1923 yılları arasında ise Edebiyat Fakültesi Dekanlığı görevinde bulundu.

1923-1925 yılları arasında ise Darülfünun emini (üniversite rektörü) olarak seçildi ve Cumhuriyet döneminin ilk rektörü oldu. Onun rektörlüğü döneminde Darülfünun, Maarif Vekaleti'nin 15 Ekim 1923 tarihli yazısı ile Harbiye Nezareti binasına taşınmıştır. Baltacıoğlu, Darülfünun'un taşındığı Harbiye Nezareti binasının önündeki bahçenin düzenlenmesine özel önem vermiştir. Kendisinin aktardığına göre, bahçe bir viraneyi andırmakta ve dikili tek bir ağaç dahi bulunmamaktaydı. O, Darülfünun bahçesine yaraşan bir sadelikte ve güzellikte bir bahçe oluşturmayı düşünmüştür. Baltacıoğlu, Enver Paşa tarafından Alman uzmanlara daha önce çizdirilmiş iki plandan birini dönemin mimarlarından Vedat Bey'e vererek ufak değişikliklerle bahçenin düzenlenmesini sağlamıştır. Bahçe uzun süre askeri talimler için kullanıldığından toprağı çok sert ve molozlu olduğundan Zeynep Hanım Konağı'nın bahçesinden siyah, çürük toprak getirilmiştir. Bütün bahçeye su boruları döşetilmiş ve dikilen çamlar sabah akşam yağmurlama yoluyla ve dipleri sulanmak suretiyle bakımları titizlikle yapılmıştır (Baltacıoğlu, 1998, s. 265, 285-286).

³ Emrullah Efendi, Osmanlı Devleti'nin son döneminde yetişmiş önemli bir ilim ve siyaset adamı olup Maarif Nazırlığı görevinde de bulunmuştur. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Avrupa'ya eğitim konusunda çalışma yapmak için gönderilmesi Emrullah Efendi'nin nazırlığı döneminde Sâti Bey'in teklifi ve onun onayı ile gerçekleşmiştir. Meşrutiyet'in ilk yıllarında maarif reformuna nereden başlamak gerektiği problemi karşısında iki temel tez vardır. Birinci tez, Sâti el-Husri Bey'in savunduğu maarif ıslahının ilkokullardan başlaması gerektiği düşüncesidir. İkinci tez ise Sâti Bey'in tezine karşılık Emrullah Efendi'nin *Tubâ Ağacı* kuramıdır. Bu kurama göre üniversiteden yetişecek iyi kadrolar Osmanlı Devleti'nin eğitim sorununu çözecektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ülken, 1999, s. 192-196.

Halen İstanbul Üniversitesi ana kampüsünün bahçesinde bulunan çamlar Baltacıoğlu'nun girişimiyle dikilen ağaçlardır.

Üniversite Reformu kapsamında Darülfünun'daki görevinden, 31 Mayıs 1933 tarih ve 2252 sayılı kanunla 31 Temmuz 1933'te tasfiye edilerek azledilmiştir. Baltacıoğlu, Türkiye'de çağdaş pedagojinin kurucularındandır. Onun başlattığı pedagoji çalışmaları kendisinden sonraki pedagogların çalışmaları için hareket noktası olmuştur (Ülken, 1999, s. 456-457).

Üniversiteden azledildikten sonra Türk dergicilik tarihinin önemli pedagoji yayınlarından *Yeni Adam*'ı çıkartmaya başlamıştır. Bir dönem geçimini bu dergi sayesinde kazanmıştır.⁴ Dergi yaklaşık 46 yıl yayımlanmış, özellikle eğitim/pedagoji ve sosyoloji ağırlıklı yazılara yer verilmiştir. Dönemin diğer bazı akademisyenleri gibi çok yönlü bir kişilik olan Baltacıoğlu, sosyolog ve eğitimci kişiliğinin yanı sıra oyun yazarlığı da yapmıştır.⁵

Baltacıoğlu üniversiteden azledildikten sonra uzun süre İstanbul'da *Yeni Adam* dergisinin ve kitaplarının yayımıyla uğraşmıştır. Üniversite dışında hiçbir vazife kabul etmemek konusundaki kararını oğlu Altan'a yazdığı 13/03/1939 tarihli mektupta da belirtmiştir (*Posta Kutusu*, 2004, s.111). İsmet İnönü, 17-29 Temmuz 1939 tarihleri arasında yapılan I. Maarif Şurası (Eğitim Kurultayı)'nın bitimine yakın Çankaya Köşkü'nde verdiği yemekte Baltacıoğlu'na yürüttüğü akademik çalışmalarından dolayı iltifatta bulunmuştur. Bu görüşmenin ardından İnönü, Hasan Âli Yücel (1897-1961)'den Baltacıoğlu'na milli eğitimde aktif bir görev verilmesini istemiştir. Yaklaşık 15-20 aylık sürücemenin ardından 27 Temmuz 1942'de Baltacıoğlu DT-CF'ne kadrolu pedagoji profesörü olarak atanmıştır. Üniversitedeki hocalık görevini yine İsmet İnönü'nün isteğiyle Afyon Milletvekilliğine başlayacağı 8 Mart 1943'e dek sürdürmüştür. 1943'den 1950'ye kadar iki dönem (Afyon ve Kırşehir) milletvekilliği yapmıştır. Milletvekilliğinden emekli olduktan sonra *Yeni Adam*'ın yayınına ve akademik çalışmalarına devam etmiş, 1 Nisan 1978 günü Ankara'da hayatını kaybetmiştir (Baltacıoğlu, 1998, s. 324,392).

⁴ Sayın Ali Y. Baltacıoğlu'nun elektronik posta yoluyla 14/01/2015 tarihinde şahsıma verdiği bilgiye göre; İsmail Baltacıoğlu 1933'te açığa alındıktan sonra ilk on ay Edebiyat Fakültesi'nden tam maaş almaya devam etmiş, sonraki dönemde ise bu maaşın yarısını almaya başlamıştır. Ayrıca, haftalık *Yeni Adam* dergisi (1 Ocak 1934) ve *Yeni Adam* Yayınları'ndan elde edilen gelirle geçinmiştir. Robert Koleji'nde 1936-37 öğretim döneminden 1939-40 eğitim-öğretim dönemi sonuna kadar 4 yıl felsefe-sosyoloji öğretmenliği yapmış buradan aldığı ücrete ilave yaparak çocukları Altan (D. 1919) ve Tuna (D.1924)'nın bu okulda okumalarını sağlamıştır. [İsmail Hakkı Baltacıoğlu'yla ilgili bazı bilgi ve belgeleri bizimle paylaştığı için Sayın Ali Y. Baltacıoğlu'na şükranlarımı sunarım. A.V.]

⁵ Baltacıoğlu'nun, sosyolog ve eğitimci yönüyle ilgili ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. (Ülken, 1999, s.450-458); (Kaçmazoğlu, 2011, s.199-218); (Kaçmazoğlu, 1998, s.79-108); (Tozlu, 1989); (Bayraktar, 1992, s.36-38); (Baltacıoğlu, Ali Y., 2006, s.169-191); (*Posta Kutusu*, 2004, s.92-137).

***

Baltacıoğlu, 1942 yılında yedinci dönem milletvekilliğine adaylığıyla ilgili hususu anılarında Şöyle aktarmaktadır:

Maarif Vekili olan eski oğrencim Hasan Âli odama geldi. Şu Őözleri Őöyledi:

-Hoca! Dün Cumhuriyet Başkanı talepnâmeleri karşılaŐtırıyordu. Senin talepnâmeyi bulamadı. Sen talepnâme göndermedin mi?

- Hayır, göndermedim, dedim.

- Niçin? Mebus olmak istemiyor musun?

-Hiç düşünmedim, dedim.

-Olmaz. İnönü senin mebus olmanı istiyor. Bir talepname göndereyim de dolduruver, dedi. Çıktı gitti. (Özen, 2000, s. 14).

Bu olayın ardından Baltacıoğlu milletvekilliğine müracaat etmiştir. Milletvekilliği yaptığı sürece akademik kimliğinden ayrılmamaya gayret etmiş ve siyaseti bu kimliği ile yürütmeye çalıŐmıştır.

Siyaset yapmanın kendisine katkılarını Şu cümlelerle ifade etmiştir: “Millet Meclisindeki çalıŐmalarım benim için çok yararlı olmuŐtu. Biri memleketin değerlerini tanımak bakımından. Biri de halk ile, bilhassa köylerle, köylülerle temas bakımından” (Özen, 2000, s. 14).

Onun milletvekilliği yaptığı döneme ilişkin yukardaki anlatımı siyasî tavırını göstermektedir. O, milletvekili olduğu dönemde de bilimsel kimliğinden feragat etmediğini, siyasî amaçlı ziyaretlerinde dahi halka hitap ederken politika yapmak yerine sorunlara bilim insanı kimliği ile yaklaŐtıđını, halkın sorunlarını dinlediğini ve onların makul talep ve sorunlarının çözümleri için gayret gösterdiğini, bunun da halk nezdinde heyecan ve taktir topladığını hatıralarında anlatmaktadır. Onun siyasetteki bu yaklaşımı dönemin politikacılarının da dikkatini çekmiştir. Halk üzerindeki olumlu tesiri Cumhurbaşkanı İnönü tarafından da takdir edilmiŐtir (Özen, 2000, s. 15).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu 1950’de milletvekilliği yaptığı esnada TBMM’de bataklıkların kurutulması ile ilgili kanun maddesi müzakere edilirken ileri bir görüşlülükle doğadaki herŐey gibi bataklıkların da sebepsiz olmadığına dikkat çekmiştir. Bu nedenle bataklıkların kurutulması yerine ıslah edilmelerini önermiŐtir. Baltacıoğlu hakkında yazılan yazılarda bu konuya neredeyse hiç deđinilmemiŐtir (Tozlu, 1989, s. 281-296). Baltacıoğlu’nun bu hassasiyetine sadece İlhan Tekeli ve Selim İlkin bir metin içinde çok kısaca deđinmiŐlerdir. (Tekeli ve İlkin, 2004, s. 156).

Baltacıoğlu'nun bu yönünün değerlendirilmemiş olmasında hiç kuşkusuz yayınlarında doğa ve çevreye ilişkin müstakil yazısı bulunmaması önemli bir etkindir⁶ (Tozlu, 1989, s. 211-280). Ancak onun coğrafyaya ilişkin duyarlılığı bazı yayınlarında dikkat çekmektedir.

Baltacıoğlu, coğrafya biliminin Türkçe eserler bakımından çok talihsiz bir konumda olduğunu 1913'de Maarif Nezareti adına basılan Türkçe'de çıkan ilk eserin *Coğrafyanın usul-ü tedrisi* adlı kendi eseri dışında hiçbir yayının bulunmamasından teessürle bahsetmektedir. Sadece coğrafya öğretim tekniğine ait kitaplar değil, coğrafya bilgisine ait kitapların da yetersizliğinden dem vurmaktadır (Baltacıoğlu, 1936a, s. 4). Tüm bu nedenlerden Türk toplumunun hem kendi ülkesinin hem de dünya coğrafyasından neredeyse bîhaber olduğunu vurgulamaktadır.

Ona göre, tabiattaki hiç bir şey sebepsiz değildir. Bu durum coğrafya için de geçerlidir. Doğayla iç içe yaşayan insanın bunu bilmesi gerekmektedir:

Bir bilime yakışacak şekilde bu hâdiseleri iyi anlamak için her zaman düşünmeliyiz ki yeryüzünde gördüğümüz bütün hadiselerin bir illeti, sebebi geçmişti vardır. Hiçbir şey sebepsiz, illersiz, geçmişsiz kendi kendine olmaz ve meydana gelmez. Bu dağlar, denizler, bataklıklar, rüzgârlar hep sebep altında oldular ve olacaklardır. Öğretmenlere ve öğrencilere bu temelli prensipi kazandırmalıdır (Baltacıoğlu, 1936a, s. 4).

⁶ Aslında Baltacıoğlu'nun yayınları tümüyle incelendiğinde TBMM'deki bataklıkların kurutulmasına karşı tavrını yansıtacak müstakil bir yayından bahsetmek neredeyse imkânsızdır. Ancak, onun 1936 yılında *Yeni Adam dergisinde kaleme aldığı "Bahçe ve Kültür" başlıklı yazısında bahçıvanın tabiatı biçimlendirmesi ile öğretmenin insana şekil vermesi bakımından aralarındaki benzerliği pedagojik ilintiyle örneklendirmektedir. Makalemizin konusu dışında olduğundan "Bahçe ve Kültür" başlıklı yazısındaki yaklaşımı burada kısaca değerlendireceğiz:*

Baltacıoğlu'na göre, öteden beri kültür kavramı edebiyat, müzik ve sanat gibi alanlar için kullanılmaktadır. Halbuki kültür sadece bu alanlar için değil ağaç kültürü, çiçek kültürü için de kullanılmalıdır. Ona göre kültür "bir sosyetenin vicdanından doğan değer hükümleridir ağaç yetiştirmek basit bir gübreleme ve sulama işinden ibaret kalmıyor" (Baltacıoğlu, 1936b, s. 8). Ona göre insanın emeğinin değdiği her şey bir kültür ürünüdür. Çünkü insan sosyal vicdanından doğan değer hükümleriyle üretir. Bu üretme faaliyeti tabiatla olan ilişkisi için de geçerlidir. Baltacıoğlu'na göre tabiata şekil vermeyi beceremeyen insanın yeni nesillere biçim vermesinin söz konusu olmadığını, bir öğretmenin de bahçıvan gibi bir role sahip olduğunu ve yeni nesillere şekil vermesi gerektiğini savunmuştur.

Bu maksatla iyi bir eğitimci olmak için öğretmenlere şu tavsiyede bulunur: "Ağaççılık yeni Türk okulu için devrim merkezidir. Okulunuz yahut adam etmek istediğimiz çocuklar için bir hakiki tarla bulunuz, sonra orada ağaç yetiştirmeye çabalayınız. Göreceksiniz o zaman, kafanız ve bütün şahsiyetiniz bütün insanıyetle kaynaşacaktır" (Baltacıoğlu, 1936b, s. 9).

"Bahçe ve Kültür" başlıklı yazısında öğretmenlere ağaç dikmeyi ve onun canlanmasını öğrencileriyle birlikte gözlemlenmelerini tavsiye etmekte, bahçıvanın bahçeye verdiği intizamla öğretmenin öğrenciyeye verdiği intizam arasında benzerlikler kurmaktadır. Yine, Meclis'teki bir konuşmasında; "... niçin ormanları tahrip ediyoruz. Çünkü oradaki birçok insanlar ömründe bir kere çekirdekten ağaç yetiştirmemiştir. Bunları kurtarmak ister misiniz? Evvelâ işe çocuklardan başlayalım. Bir tane ağaç yetiştiren bir adamın katle eli varmaz" (*TBMM Tutanak Dergisi*, 1950b, s. 964) diyerek ağaç dikmeyenin onun kıymetini bilemeyeceğine dikkat çekmek suretiyle ağaç yetiştirmeyi hem pedagojik bir model hem de çevre ve ağaç sevgisini yansıtan bir olgu olarak tarif etmiştir.

Yine ona göre dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkacak coğrafi bir değişme tek başına bir olay olmayıp, peşi sıra diğer coğrafi bölgeleri de etkileyecek bir unsurdur. Bu nedenle coğrafya bilgisi, insanın, meydana gelen coğrafi olayla ilgili yakın ve uzak sebeplerini de bilmesine yardımcı olur (Baltacıoğlu, 1936a, s. 4).

Baltacıoğlu, coğrafya bilgisinin insanın tabiat karşındaki duruşunda ve algısında bir şuur ve dünya görüşü yaratacağı düşüncesinden hareket etmektedir. Ancak onun yaşadığı dönemde Türk toplumunun coğrafya bilgisinin yetersizliği onların tabiat karşındaki şuursuzluğuna neden olduğunu, insanların tabiatın kıymetini bilmediğini üzüntüyle aktarmaktadır.⁷

Baltacıoğlu, 1950 yılında TBMM’de Kırşehir Milletvekili olarak görev yaptığı esnada “Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun” ile “Orman Kanunu” tasarıları üzerinde, yapılan görüşmeler esnasında, söz alarak doğal hayatın korunarak ıslah edilmesi gerektiği hususunda bir konuşma yapmıştır. Biz bu iki konuşma üzerinden kısa bir değerlendirme yapmaya çalışacağız.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, orman kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun tasarısı üzerinde söz aldığı anda şunları söylemiştir:

Efendim, orman konu değil, derttir bu memlekette hastalıktır, derttir, belâdır. Ve bu belânın ebedi kanunların uygunsuzluğudur. Kanunları iyi hazırlamadan getiriyoruz, kabul ediyoruz, aceleye geliyor, dönem sonuna geliyor. Sonra zararını biz çekiyoruz, milletle beraber. Efendim, tarifsiz kanun olur mu? Ormanın ne demek olduğunu söylemiyen kanun olur mu? İlk defa böyle bir tarif görüyorum, fakat o da noksandır, eksiktir. (Trabzon milletvekili) Raif Karadeniz’in müdafaasında eksik olan, çirkin olan bir şey var mıdır? Arkadaşlar 30 dönüm veya 50 dönüm diye hâlâ münakaşa ediyoruz. Bu ağaç değil de nedir? Niçin ormanları tahrip ediyoruz Çünkü oradaki birçok insanlar ömründe bir kere çekirdekten ağaç yetiştirmemiştir. Bunları kurtarmak ister misiniz? Evvelâ işe çocuklardan başlayalım. Bir tane ağaç yetiştiren bir adamın katle eli varmaz. Farzı muhal, Allah’a mahsus olan bir tek şeyi biz yapabilseydik yeryüzünde katil denilen şey kalmazdı. O halde elli dönümlük bir toprak üzerinde bir ağaçlı yer tasavvur ediniz,

⁷ Orta Asya’dan yaklaşık bin yıl önce Anadolu’ya göç eden Türkler ata yurtlarında olduğu gibi Anadolu’ya yerleştikten sonra da yaşadıkları tabiata karşı yaşamları boyunca büyük saygı göstermişlerdir. Türklerin coğrafya ve doğaya karşı son asırda başlayan pervasız tutumları onların tarihi geçmişleriyle hiç de uyuşan bir tavır değildir. *Orta Asya’da kutsal bitkiler ve hayvanlar adlı kitabın yazarı Fransız tarihçi Jean-Paul Roux (1925-2009) aynı adlı kitabının Türkçeye çevirisi için yazdığı önsözde şu tespiti yapmaktadır:*

Acaba hangi uygarlık, Altaylılar gibi, av çemberinde kalan hayvanlardan birkaçının kaçmasına göz yumup türlerin yok olmasını sağlamak istemiş ya da meyve ağacında mutlaka birkaç meyve kalmasına dikkat etmiştir? (...) Bitki ve hayvanlarla ilgili bu uzun araştırmayı tamamladığımda henüz ‘ekoloji’ kavramı ortalarda yoktu. Ama yıllar sonra tekrar okuduğumda bir ekoloji kitabı, daha doğrusu ekolojiye saygılı ve tutkulu bir toplumun kitabı olduğunun farkına varıyorum. Eski insanlar doğaya saygı gösteriyor ve mirasını koruyorlardı” (Roux, 2005, s. 10).

burası bir koruluk dahi değildir, orman olur mu?.. Bunları ayırmak için mutlaka ulema mı olmak lâzımdır? Bırakınız rica ederim, herkes ağaç yetiştirsin. Bizim gayemiz burada bütün araziye ve ormanları Devletleştirmek değildir, bunlar tâli derecede işlerdir. Asıl mesele, Türkiye denilen yurdun ormanlaştırılmasıdır ve karara varmak için Devletin düşündükleri yanında, (Raif) Karadeniz'in teklif ettiği gibi, tamamiyle pisikolojik, pedagojik tedbirler olsaydı alkışlarla kabul ederdim. Hâlâ münakaşa edilmesine hayret ediyorum (*TBMM Tutanak Dergisi*, 1950a, s. 964).

Baltacıoğlu, bir eğitimci ve sosyolog olarak ormanların korunmasının sadece kanunlar vasıtasıyla olmayacağını, çocuklara ağaç ve orman sevgisinin ailede ve okulda kazandırılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Mecliste, tasarının üzerindeki münakaşalar esnasında orman tanımı için Trabzon Milletvekili Raif Karadeniz'in önergesinde belirtilen 3 hektarın yetersizliği noktasından değerlendirme yapan Baltacıoğlu bu arazilerin en az 5 hektar olması gerektiğine dikkat çekmiştir. Bu hususta Trabzon Milletvekili Muammer Yarımbyık ile birlikte Meclis Başkanlığı'na bir önerge vermişlerdir. Bu konuşmada daha dikkat çekici olan taraf ise ormanları tahrip eden insanların çekirdekten ağaç yetiştirmediğinden ağacın kıymetini anlayamayacaklarına vurgu yapmış olmasıdır (*TBMM Tutanak Dergisi*, 1950a, s. 967).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yürütülen en önemli mücadelelerden birisi de hiç kuşkusuz sıtma ile mücadeledir. Sıtma ile mücadelede koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında hastalığın yayılması engellenmeye çalışılmıştır. Sıtmanın yayılmasında sivrisineklerin büyük etkisi olduğundan bataklıkların kurutulması Cumhuriyet döneminin hem sağlık politikası hem de bu alanların tarım alanına dönüştürülmesi bakımından ekonomik yönüyle önem kazanmıştır.

Bataklıkların kurutulması o dönemde Türkiye'de geçerli bir uygulama olarak kabul edilmiş ve yapılan yasal düzenlemelerle pek çok bataklık alan kurutulmak suretiyle tarım alanına dönüştürülerek ülkenin doğal, coğrafi ve ekolojik yapısı değiştirilmiştir. Bataklıkların kurutulmasının ardından zaman içinde hem ekolojik hem de sosyolojik olumsuzluklarla karşılaşmıştır. 1950 yılında mecliste yürütülen "Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun" tasarısı çalışmalarında kendisi bir eğitimci-sosyolog olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun çok ilerici bir yaklaşımla bataklıkların kurutulmasına karşı çıktığını görmekteyiz.

Kanun tasarısının tümü üzerinde söz alan Kırşehir Milletvekili İsmail Hakkı Baltacıoğlu görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Arkadaşlar; bataklığı kurutmak, diye bir şey yer yüzünde kalmamıştır. Böyle bir mefhum yoktur. Şimdi bataklığı kurutmuyor insanlar. Ya? sömürüyorlar. Bataklığı sömürüyorlar. Bataklık gelir kaynağıdır, bataklığı sömürüyorlar ve bu denemeyi yapan, dünyada iki büyük memleket vardır. Biri Birleşik Amerika, biri de İtalya'dır. O Musolini yok mu, o politika maskarası herif,

idari bakımdan büyük bir deha idi. Kalkındırdı. İtalya'yı, kalkındırdı! Ne sayede? Bataklıkları kurutmak sayesinde değil, bataklığı sömürmek sayesinde, canlandırmak sayesinde. Bataklık kurutulmaz, sömürülür. İtalya'da nüfusu yalnız iki binden ibaret olan köyler 10 sene zarfında 45 bin nüfuslu kasabalar oldular. İtalyan tarihi Musolini'ye bu bakımdan çok şerefli sayfalar ayıracaktır. İtalya'da hâlâ Musolini'nin ve faşist büyüklerinin isimlerini taşıyan mamureler vardır. Ve bir tâbir icat ettiler. Frenkçe tercümesini söylüyorum, 'bonification integral'. Entegral olarak, tam olarak işliyor. Bataklığı tetkik ediyorlar. Bu işleri yapacak olan Hükümet değil, şirket değil, Sağlık mühendisi denilen erbabı ihtisastır. Sağlık mühendisleri yapar, bunları! Bizde de beş on sağlık mühendisi vardır. Bu işlerle meşgul olmazlar. Çünkü bu uzmanlığın mahiyeti anlaşılamamıştır. Amerika'da tahsil etmiş, gelmişlerdir. Sağlık mühendisi olmamışlardır. Bu iş Sağlık mühendislerinin işidir. Bataklığı tetkik ediyorlar burası sayfiye mi olur, orman mı olur, manda ağılı mı olur, ne olabilirse karar veriyorlar. Burası mükemmel bağ olur ama, fosforu eksik diye bir neticeye vardıkları zaman buraya fosfor döküyorlar, burası manda ağılı olur fakat şu tarzda kanalizasyon lâzımdır diyorlar, suyunu bir tarafa akıtıyorlar. Eğer sayfiye olacaksa, bir medine olacaksa parsellere ayırıyorlar 20 senede ödenmek üzere taksitlendiriyorlar ve fakat yolunu, sıcak ve soğuk suyu tesislerini, sinemasını, tiyatrosunu hepsini yapıyorlar ve muayyen zaman için de vergi almıyorlar. Ne oluyor? Bir mamure! Nüfus artıyor. Böylece İtalya'nın nüfusu arttı, arttı, arttı.

(...)

5-10 sene zarfında kalkınmamız için ilk yolumuz bu bataklıkları kurutmamızla mümkündür. Fakat bataklıklar kurutulmaz. Bataklıklar şenlendirilir. 'Bonifier' edilir. Bataklıklar gelir membaıdır, gider vesilesi değildir⁸(*TBMM Tutanak Dergisi*, 1950b, s. 181-183).

⁸ Bataklıkların kurutulması hakkındaki kanun dönemin gazetelerinde de haber olmuştur. *Cumhuriyet* gazetesi "Mühim bir kanun tasarısı", *Vakit* gazetesi "Mühim bir kanun: Bataklıklar: Bunların kurutulmasıyla kazanılacak toprak, kurutanlara verilecek" ve *Son Telgraf*'ta "bataklıklar bunları kurutan şahıslara verilecek" başlığı altında Baltacıoğlu'nun meclisteki konuşmasının bir kısmına da yer verilerek, bataklık kurutmanın geçerli bir model olmadığı, Amerika ve İtalya'nın uyguladığı metodun kullanılması gerektiği yönündeki değerlendirmelerine yer verilmiştir. (*Cumhuriyet*, 14/01/1950, s.1,3, sü. 3.; *Son Telgraf*, 14/01/1950, s.2, sü.3; *Vakit*, 14/01/1950, s.2, sü.7; *Yeni Sabah*, 14/01/1950, s.5, sü. 4.)

Dönemin önemli gazetelerinden *Yeni Sabah*'ta ise "Meclis'te bir Hatip Mussolini'yi methetti." şeklinde bir manşetle Baltacıoğlu'nun 13/01/1950 tarihinde Meclis'te yaptığı konuşması öncesi ve sonrasında soyutlanarak "Bataklıkların kurutulması konuşulurken İ.H. Baltacıoğlu Mussolini adının tarihe altın yazılarla yazılacağını söyledi" şeklinde aktarılmak suretiyle, konuşmanın maksadının dışında anlaşılmasına yola açacak şekilde haber yapılmıştır (*Yeni Sabah*, 14/01/1950, s.1,5, sü. 4.). Bu haber üzerine *Cumhuriyet* gazetesinde "Hem Nalina Hem Mihına" başlığı altında her gün bir konuya ilişkin yazıların yayımlandığı sütunda 15/01/1950 tarihinde "Baltacıoğlu ve Mussolini!" başlığı altında ki isimsiz ve imzasız yazıda, sütun yazarı 14/01/1950 tarihinde gazetelerde yer alan "Meclis'te bir Hatip Mussolini'yi methetti." haberini okuduğunu, Baltacıoğlu tarafından Mussolini gibi bir katilin adının altın harflerle tarihe yazılacak büyük bir adam olarak gösterilmiş olmasını ağır sözlerle eleştirmiştir. 14/01/1950 tarihli *Yeni Sabah* gazetesinde Baltacıoğlu'nun Meclis'te yaptığı konuşma esasından çarpıtılarak aktarıldığı halde, sütun yazarının Baltacıoğlu'nun meclisteki konuşmasının içeriği hakkında tam bilgi sahibi olmadan ideolojik ve siyasi bir yaklaşımla haksız eleştirilerde bulunduğu anlaşılmaktadır (*Cumhuriyet*, 15/01/1950, s. 2). Esasında söz konusu haberi yapan gazetelerin Baltacıoğlu'nun bataklıkların kurutulmasına karşı olmasının sebebini anlamadan haber yaptıkları aşikardır (*Cumhuriyet*, 14/01/1950, s. 1, 3, sü. 3.; *Son Telgraf*, 14/01/1950, s.2, sü.3; *Vakit*, 14/01/1950, s.2, sü.7; *Yeni Sabah*, 14/01/1950, s.5, sü. 4.).

Baltacıoğlu'nun heyecanlı konuşması ilgi uyandırmış, konuşma esnasında Meclis salonunda bulunmayan Hükümet üyeleri de konuşmayı dinlemek için içeri girmişlerdir (*Yeni Sabah*, 14/01/1950, s. 5, sü. 4). Görüşmeler tamamlandıktan sonra yapılan oylamada "Batalıkların Kurutulması ve Bunlardan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun" tasarısı aynı celsede kabul edilmiş, Baltacıoğlu'nun itirazı Meclis tutanaklarında öylece kalmıştır (*TBMM Tutanak Dergisi*, 1950b, s. 185).

Tasarının görüşülmesi esnasında, TBMM'de, batalıkların kurutulmasına karşı eleştirel konuşma yapan tek vekil Baltacıoğlu'dur (*TBMM Tutanak Dergisi*, 1950b, s. 181-188). O, doğal özelliği muhafaza edilerek batalıkların ıslahına ilişkin görüşlerini paylaşmak suretiyle İtalya ve Amerika'daki sulak alanların ve batalıkların iyileştirilmesinin önemine dikkat çekmiştir.⁹ Yine, İtalya'da batalık alanlar ıslah edildikten sonra, bu bölgelerde nüfusun arttığına ve ülkenin ekonomisine olumlu katkı sağladığına vurgu yapmıştır. Baltacıoğlu, konuşmasının devamında nüfus ve kalkınma arasındaki olumlu ilişkiye de dikkat çekmek suretiyle Türkiye'de nüfusun azlığından yakınmıştır.¹⁰ İtalya örneğinde olduğu gibi batalıkların kurutulması yerine ıslahının Türkiye'nin kalkınmasına da önemli katkı sağlayacağından bahsetmiştir.

Türkiye'de Baltacıoğlu'nun 1950 yılında önerdiği biçimiyle batalık ve sulak alanların ıslahının önemi, batalık alanların kurutulmasının yarattığı coğrafi, ekolojik ve sosyolojik sorunlar neticesinde fark edilecektir.

Batalık alanların kurutulmasının yarattığı coğrafi ve sosyolojik sorunlara somut bir örnek olarak Amik gölünün kurutulmasının neticesinde yaşanan olumsuzlukları tespiti ilişkin yapılan bir araştırmada görmekteyiz.

[Kurutulmadan önce] Amik Gölü çevresinde yaşayan insanlar, kültürel zenginliklerini ve adaptasyon kabiliyetlerini gölün sunmuş olduğu biyolojik değerlerle birleştirerek kendilerine has sulak alan kültürel ekolojisi oluşturmuşlardır. Bu kültürel ekoloji içinde balıkçılık, kara avcılığı, hayvancılık, tarım, saz ve kamış kesimi, eko-turizm gibi sosyo-ekonomik ve kültürel faaliyetler gerçekleştir[mişlerdir]. Bu faaliyetler, yerel ölçekten çok ulusal, hatta uluslararası boyutlarda gerçekleşmiştir. Ancak, 1950'li yıllarda

⁹ İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun oğlu Sayın Ali Y. Baltacıoğlu'nun tarafımıza gönderdiği 11 Mayıs 2014 tarihli elektronik postada konuya ilişkin şu değerlendirmeye yer vermiştir: "Batalıkların kurutulması yerine sömürülmesi düşüncesinin iki ana kökünün olduğunu düşünüyorum. Birincisi Baltacıoğlu'nun şahsiyet pedagojisinin doğal bir sonucu olan dirençli insan, uzlaşmacı insan, yaşayan, üreten insan tipidir. İkincisi ise izlediği yöntemin bilimsel olmasıdır. (..) Onun Köy Enstitüleri için düşündüğü eğitici tipi, demir işi yapan demirci değil, hayata direnecek, doğayla uzlaşacak, yaşamak için, gelişmek için her türlü direnci bütün şahsiyetiyle gösterecek hezarfen tipidir. O'na göre Köy Enstitüleri, demirci, duvarcı yetiştirdi. Tabiatı, hayata tanıyacak yöntem sahibi hezarfeni yetiştiremedi."

¹⁰ Cumhuriyet'in kuruluşunun ardından Türkiye'de aydın ve siyasetçiler nüfusun arttırılması yönünde önemli çalışmalar yapmış, Türkiye Cumhuriyeti Devleti de bu yönde politikalar uygulamıştır. Baltacıoğlu'nun ifadelerinden de anlaşıldığı üzere dönemin aydınları gibi o da nüfusun arttırılması yönünde fikirlere sahiptir. Konuya ilişkin sosyolojik bir değerlendirme için bkz. Vergili, 2013, s. 313-326.

başlanan ve 1975'te tamamlanan Amik Gölü kurutma işlemleri sulak alan kültürel ekolojisinde değişimlere yol açmış ve bunun sonucunda kurutma öncesine ait birçok kültürel ve ekonomik faaliyet ortadan kalkmış, daha çok tarımsal faaliyetlerin ön planda olduğu yeni bir kültürel ekoloji gelişmeye başlamıştır. Ortaya çıkan bu yeni durumun kurutma öncesine göre ekonomik olmadığı ve birçok çevre sorununu da beraberinde getirdiği [maalesef sonradan anlaşılmıştır] (Korkmaz ve Gürbüz, 2008, s. 23).

Bölge insanında coğrafî değişimin yarattığı yeni çevre, sosyolojik bir netice olarak onların yaşam alanları ve üretim biçiminde de memnuniyetsizliklere neden olmuştur. Baltacıoğlu'nun 1950'de dikkat çektiği, "Bataklıklar gelir membaıdır, gider vesilesi değildir" (*TBMM Tutanak Dergisi*, 1950b, s. 183) şeklindeki tespiti, söz konusu araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Baltacıoğlu'nun bataklıkların kurutulması yerine rehabilite edilmeleri yönündeki ileri görüşlü yaklaşımı, Türkiye'de uzun yıllar unutulduktan sonra ancak 1980'li yıllara gelindiğinde farkına varılmıştır. Türkiye ilk olarak 1984 yılında Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarının Korunması (BERN) Sözleşmesi ile Rio'da imzalanan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne taraf olmuştur. Ardından, 1994 yılında "RAMSAR" (Sulak Alanların Korunması) sözleşmesini imzalamıştır. Daha sonra ise "Sulak Alanların Korunması" hakkındaki 11.1.1993 tarih ve 1993/1 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır. "Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği" ise 30 Ocak 2002 tarih ve 24656 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bununla da yetinilmeyip "2003–2008 Ulusal Sulak Alan Stratejisi" oluşturulmuş ve sulak alanların etkili korunması ve rasyonel kullanımı için "Sulak Alan Yönetim Planları"nın geliştirilmesi ve uygulanması zorunlu hale getirilmiştir (Korkmaz, 2008, s.20-21). Yürütölen çalışmalar halen devam etmekte olup geçmişte kurutulan sulak alanların rehabilitasyonu ve restorasyonu için çabalar yoğunlaştırılmıştır. Son olarak ise 2003-2008 yılları için hazırlanan "I. Ulusal Sulak Alan Stratejisi" ve 2011 – 2015 yılları için yürürlüğe konan "II. Ulusal Sulak Alan Stratejisi", sulak alanların korunması ve geliştirilmesi konularında yapılacak faaliyetlere ulusal düzeyde yön veren önemli bir belge hazırlanmıştır (*Ormancılık ve Su Şurası*, 2013, s. 13, 22-23).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitimci ve sosyolog kimliğinin yanında siyasî kimliğiyle TBMM'deki bu duruşu uzmanlık alanı dışındaki bir konuya ilişkin sergilediği tavır önemlidir. Hükümetin sıtmayla mücadelede ekonomik kaygılar nedeniyle pratik bir çözüm olarak benimsediği bataklıkların kurutulması kararına karşılık Baltacıoğlu içinde bulunduğu siyasî görüşe muhalif bir tavır sergilemekten kaçınmamıştır. O, doğanın ekolojik dengesinin muhafaza edilerek bataklıkların ıslah edilmesinin uzun vadede hem daha ekonomik hem de tabiatın korunması bakımından önemli olduğunu savunmuş bir aydın olarak, düşünce ve kültür tarihimizde örnek bir şahsiyet olarak yerini almıştır.

Vergili, A. (2014). [Extended Abstract] A little known aspect of İsmail Hakkı Baltacıoğlu. *Turkish Journal of Sociology*, 2014/2, 3/29, pp.418-423

EXTENDED ABSTRACT

A Little Known Aspect of İsmail Hakkı Baltacıoğlu

Ayhan Vergili*

İsmail¹ Hakkı Baltacıoğlu, who is an important representative of Turkish pedagogy and sociology, was born in Istanbul in 1887. He started his early education in Istanbul, finishing primary school in 1889. He remembers that during those school years nothing excited him more than flowers. He says that his mother was a genuine lover of flowers, his father a true gardener, and himself a fine grower of flowers. On his own and his family's wishes he went to the Vefa High School. After high school he registered to the Science Department of the Darülfunun, the university, the reason for which he explains as follows: "I was a lover of nature, I wanted to learn its secrets, I lived far away from daily life's realities, and I thought that science was for the sake of science." Baltacıoğlu describes in his memoirs that the university years were the time where his life and personality matured, where he got to know the idea of freedom. While at university, he started working as a civil officer at the Imperial Council's Accounts Department, with the help of Salim Bey, who was the head of the Prime Ministry's Decoding Department.

He started teaching, which he calls 'my life's career', as a writing (calligraphy) instructor on 9 February 1909 at the Teacher's School, which had opened in the Çarşamba district of Istanbul, but in the meanwhile he continued his job as a civil servant. After the 31 March Incident, the reformist pedagogue Mustafa Sâtı Bey (1880-1968) was appointed principal to the school he was teaching. Sâtı Bey wanted a permanent staff of his choice so he could implement his reformist approach. Hence he suggested Baltacıoğlu to leave his other job and become a full-time teacher, which the latter accepted.

Baltacıoğlu was sent to Europe in 1910, upon Mustafa Sâtı Bey and Minister of Education Emrullah Efendi's (1859-1914) proposal, with the aim of making examinations in the fields of pedagogy and handicrafts. In Europe he first went to France (Paris), and afterwards to Britain (London), Belgium, Switzerland and Germany (Berlin), observing the educational structures and systems.

---

* Dr., Inspector, Ministry of National Education, ayhanvergili@hotmail.com.

¹Although his actual name is written "İsmayıl", we will prefer "İsmail", which is the common way of spelling the name in Turkish.

He was elected university rector at the Darülfunun for the years 1923-1925, becoming the first rector of the Republican period. In his time the university moved to the building of the former Ministry of War. Baltacıoğlu took pains to arrange the area in front of the building. He reports that the place was in ruins, without a single tree. He envisaged a modest and beautiful garden that would befit a university campus. There were two designs that German experts had prepared for the former Prime Minister Enver Pasha, and he entrusted one of them to Vedat Bey, a prominent architect of the time. The trees seen today in Istanbul University's main campus are the one's planted with Baltacıoğlu's initiative.

On July 31st, 1933, Baltacıoğlu was removed from his post at the university, as part of the University Reform. His works on pedagogy became a starting point for later pedagogues. After he left the university he started publishing one of the important Turkish journals, *Yeni Adam* (The New Man). For a while he made a living of it. The journal was published for nearly 46 years, issuing articles predominantly on education/pedagogy and sociology. Like some of the academicians of his time, Baltacıoğlu was a versatile person, writing plays beside his expertise in education and sociology.

At a dinner organised in the presidential palace during the 1st Education Council (17-29 July 1939), President İsmet İnönü congratulated Baltacıoğlu for his academic works. After the council, İnönü asked Minister of Education, Hasan Âli Yücel (1897-1961), to appoint Baltacıoğlu to an active position in education, and after some delay, on 27 July 1942, he was employed as a pedagogy professor at the Ankara University. His professorship lasted until, again upon İsmet İnönü's request, his membership of parliament on 8 March 1943. Baltacıoğlu was in the Turkish Parliament for two periods, until 1950. After retirement he went on with the publishing of *Yeni Adam* and his academic works. He died in Ankara on April 18th, 1978.

***

Baltacıoğlu served in the parliament with a fastidiousness that he owed to his career as a man of science. During his visits as a politician and addresses to the public he preferred to approach problems in a scientific manner, instead of talking politics; he listened to people's troubles and strived to handle their reasonable demands. His attitude was met with excitement and appreciation. This attitude caught the attention of other politicians too. President İnönü appreciated his positive influence on the public.

Baltacıoğlu pointed out in the parliament that, like everything else in nature, wetlands were not without reason and proposed the rehabilitation and *bonification integral* of those areas – something that has never been mentioned about him. Without doubt, this is partly because none of his writings were

solely dedicated to the environment. Nevertheless, his care and concern for nature is unmistakable in some of his publishing.

In 1950, when he was Member of Parliament, during the meetings about the “Act on the Drying of the Wetlands and the Lands To Be Gained” and the “Forest Act” he made an important speech on the preservation and rehabilitation of nature.

In his speech, Baltacıoğlu said the forests could not be preserved just by laws, and that the love for trees and woods should be imbibed to children, starting from the family and school. However, what is really interesting in the speech is his emphasis that people who don't grow trees from the seed cannot understand their value.

Another significant speech in the parliament by Baltacıoğlu is the one that he made against the drying of wetlands.

A very important struggle of the Republic's early years was, doubtless, the fight against malaria. The spread of this disease was tried to be checked by means of preventive medicinal measures. Since mosquitoes have a great share in the spread of malaria, the drying of wetlands was considered an essential policy that both had a health and an economic –by turning these lands into agricultural fields– aspect. This policy became standard and ended up in the change of the natural landscape and ecology of the country. The practice of drying wetlands caused ecological and sociological problems over time. So when the “Act on the Drying of the Wetlands and the Lands To Be Gained” was prepared in 1950, pedagogue and sociologist Baltacıoğlu took a progressive view and opposed the policy. During the meetings of the bill, the only critical speech in the Turkish Parliament was given by him. He, pointing out to the practices in Italy and the USA, stressed the importance of rehabilitating the wetlands and swamps, and thereby preserving these natural areas. He emphasised that in Italy the rehabilitation of such areas resulted both in a population increase and an increase in economic contribution. Baltacıoğlu went on to explain the positive relationship between population and economic development, declaring that Turkey's population was not enough. He said the rehabilitation of wetlands would make a better economic contribution compared to the drying of these areas. His speech made little difference, however, and the bill was passed at that very same session.

The importance of Baltacıoğlu's approach and the geographical, ecological and sociological problems caused by the drying of the wetlands were to be seen the following years. Most prominent was the drying of the Amik Lake, which started in 1950 and was completed in 1975. The process caused changes in the cultural ecology of the wetlands, putting an end to many previous cultural and economic activities, making for a cultural ecology where

the main activities were the agricultural ones. The fact that the practice is uneconomical and causes many environmental problems had been understood only afterwards. The new natural environment created by the process of drying caused discontent among local people due to changes in the habitat and methods of production.

It would take a long time until Baltacıoğlu's views of rehabilitation instead of drying would be understood; so it was only in the 1980s that the drying of wetlands came to be seen as a mistaken practice. In 1984 Turkey, for the first time, was party to the BERN Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, and the Convention on Biological Diversity signed in Rio. In 1994 the RAMSAR Convention on the conservation of wetlands was signed, too. On January 11th, 1993, a Prime Ministry Circular was issued on the *Conservation of Wetlands*, and the *Bylaw on the Conservation of Wetlands* was put into effect on January 30th, 2002. This approach went deeper with the *2003-2008 National Wetlands Strategy*, and the development and enforcement of the *Wetland Management Plans* became mandatory for the preservation and rational use of such areas.

Pedagogue and sociologist Baltacıoğlu's political stance in the Turkish Parliament on this subject is important in that he defended a matter that is not strictly his expertise. While the government, in the struggle against malaria, adopted the practical solution of drying the wetlands for economic reasons, Baltacıoğlu did not hesitate to take a critical position that was not in line with the political view he was part of. He maintained that the rehabilitation and preservation of these lands was in the long term both more economic, and more favourable for the balance of the environment.

Keywords: İsmail Hakkı Baltacıoğlu, The Grand National Assembly of Turkey, Sociology, Pedagogy, Ecology, Drying of the Marshes

Kaynakça | References**TBMM Tutanakları**

TBMM Tutanak Dergisi (1950a). Cilt 23, TBMM Basımevi, Ankara, s.181-188. [Dönem VIII, 13/01/1950, Toplantı 4, 29. Birleşim].

TBMM Tutanak Dergisi (1950b). Cilt 25, TBMM Basımevi Ankara, s.964-967. [Dönem VIII, 24/03/1950, Toplantı 4, 72. Birleşim].

Elektronik Kaynaklar

Ormancılık ve Su Şurası (2013). Çalışma Grubu 6, 21-23 Mart 2013, Korunan Alanlar ve Yaban Hayatı Yönetimi Çalışma Grubu Raporu, Ankara: Orman ve Su İşleri Müdürlüğü, <http://sura.ormansu.gov.tr/sura/files/raporlar/gruplar/Cg6KorAlanlar15Subat.pdf>.

Gazete Haberleri

Cumhuriyet, Sayı 9134, 14/01/1950, s.1,3, sü. 3.

Son Telgraf, 14/01/1950, s.2, sü.3.

Vakit, Sayı 11591, 14/01/1950, s.2, sü.7.

Yeni Sabah, Sayı 8901, 14/01/1950, s.5, sü. 4.

Kitap ve Makaleler

Baltacıoğlu, A. Y. (2006). Bir düşün ve eylem adamının devrimci çizgisi. *Tiyatro nedir* içinde (s. 169-191), I. H. Baltacıoğlu, A. Alpöge, T. Y. Ögüt ve A. Y. Baltacıoğlu (Yay. Haz.). İstanbul: Mitos Boyut.

Baltacıoğlu, İ. H. (1936a). Coğrafya öğretmeninin prensipleri. *Yeni Adam*, Sayı 109, İstanbul, s. 4-5.

Baltacıoğlu, İ. H. (1936b). Bahçe ve kültür. *Yeni Adam*, Cilt 3, Sayı 109, İstanbul, s. 8-9.

Baltacıoğlu, İ. H. (1998). *Hayatım*. A. Y. Baltacıoğlu (Yay. Haz.). İstanbul: Dünya.

Bayraktar, M. F. (1992). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu. *DİA*, Cilt 5 içinde (s. 36-38), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Cumhuriyet (1950). Hem nalına hem mihına: Baltacıoğlu ve Mussolini!. *Cumhuriyet Gazetesi*, Sayı 9135, 15/01/1950, s. 2.

Kaçmazoğlu, H. B. (1998). Bir sosyolog ve ideolog olarak İsmail Hakkı Baltacıoğlu. *Toplumbilim*, Sayı 8, Haziran, s.79-108.

Kaçmazoğlu, H. B. (2001). Bir halk adamı olarak aydının portresi: İsmail Hakkı Baltacıoğlu. *Doğu Batı*, Yıl: 4, Sayı: 16, s. 199-218.

Korkmaz, H. (2008). Antakya-Kahramanmaraş Graben alanında kurutulan sulak alanların (Amik Gölü, Emen Gölü ve Gâvur Gölü Bataklığı) modellerinin oluşturulması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, s. 19-37.

Korkmaz, H. ve Gürbüz, M. (2008). Amik Gölü'nün kültürel ekolojisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 17, İstanbul, s.1-26.

Özen, H. (2000). Baltacıoğlu'nun "Hayatım" adlı tefrikası hakkında ek bilgiler. *Kebikeç: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırması Dergisi*, Yıl 5, Sayı 9, Ankara, s. 14-15.

Posta Kutusu (2004). Altunizade Köşkü'nden mektuplar. *Posta Kutusu: Üç Aylık Posta Kültür Dergisi*, Bahar, Sayı 3, s. 92-137.

Roux, J.-P. (2005). *Orta Asya'da kutsal bitkiler ve hayvanlar*. A. Kazancıgil ve L. Arslan (Çev.). İstanbul: Kabalıcı.

Tekeli, İ. ve İlkin, S. (2004). *Cumhuriyetin harcı: İkinci kitap: Köktenci modernitenin ekonomik politikasının gelişimi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Tozlu, Necmettin (1989). *İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim sistemi üzerine bir araştırma*, Ankara: MEB.

Ülken, H. Z. (1999). *Türkiye'de çağdaş düşünce tarihi*, 7. Baskı, İstanbul: Ülken.

Vergili, A. (2013). Türkiye Cumhuriyeti'nin nüfus politikası (1923-1960). *Sosyoloji Yıllığı 22 - Türkiye'de modernleşme içinde* (s. 313-326), İstanbul: Doğu Kitabevi.